

RAČUNOVODSTVENI TRETMAN DIGITALNE IMOVINE – PUT KA STANDARDIZACIJI

Milutin Živanović

Univerzitet u Beogradu, Ekonomski fakultet, milutin.zivanovic@ekof.bg.ac.rs

Tijana Ostojić

Univerzitet u Beogradu, Ekonomski fakultet, tijana.ostojic@ekof.bg.ac.rs

ORCID: 0009-0006-3562-6152

Apstrakt: Transformacija poslovnog okruženja i razvoj savremenih tehnologija doveli su do pojave digitalne imovine. Ona obuhvata različite vrste digitalnih zapisa, poput kriptovaluta i digitalnih tokena, a koji su sve više integrisani u poslovne transakcije. Istovremeno, ona se izdvaja u odnosu na druge oblike imovine zbog svojih specifičnih karakteristika kao što su decentralizacija i volatilnost. Posledično, njen računovodstveni tretman je otežan, a cilj finansijskog izveštavanja da obezbedi informacije koje su korisne za donošenje ekonomskih odluka dovodi se u pitanje. Kao rezultat toga, ključni izazov leži u izboru odgovarajuće računovodstvene politike, te je cilj ovog rada da istraži mogućnost primene postojećih računovodstvenih standarda prilikom priznavanja, klasifikacije i vrednovanja različitih oblika digitalne imovine. Analizom relevantnih računovodstvenih standarda, a uvažavajući karakteristike digitalne imovine, rad ukazuje da postojećim praksama nije moguće u potpunosti odgovoriti na izazove koje ovaj oblik imovine donosi. U svetlu takvih okolnosti, autori zaključuju da je neophodan korak ka daljoj standardizaciji računovodstvenih smernica, bilo kroz razvoj novih ili izmenu postojećih standarda.

Ključne reči: digitalna imovina, kriptovalute, digitalni tokeni, finansijsko izveštavanje, MSFI

Uvod

Kako su se privrede razvijale, trgovinski odnosi između zemalja menjali, kako su se javljale nove forme preduzeća i novi oblici imovine, tako su se razvijali i novi pravci u računovodstvenoj teoriji i praksi. Dinamičan razvoj finansijskih tržišta, nastao kao rezultat pojave novih tehnologija i želje za decentralizacijom, iznedrio je jednu od najznačajnijih inovacija savremenog poslovnog okruženja - digitalnu imovinu. Imajući u vidu da razvoj računovodstvene teorije i prakse uvek kaska za pojavom novih oblika imovine, trenutno mesto digitalne imovine ostaje

nedovoljno rasvetljeno, stvarajući značajne izazove na polju finansijskog izveštavanja.

U poslednje vreme, pitanje računovodstvenog tretmana digitalne imovine predstavlja značajan izazov u praksi, budući da trenutno ne postoji jedinstveni računovodstveni standard (Međunarodni računovodstveni standard – MRS ili Međunarodni standard finansijskog izveštavanja – MSFI) koji bi regulisao ovu oblast. Kompleksnost i sve veća prisutnost digitalne imovine, s jedne strane, i nepostojanje jedinstvenog računovodstvenog standarda, s druge strane, čine temu računovodstvenog tretmana digitalne imovine posebno zahtevnom i aktuelnom. Karakteristike digitalne imovine kao što su decentralizacija, kriptografska zaštita, volatilnost i uglavnom nedefinisan pravni status, nameću pitanje da li se ona uopšte može priznati kao deo imovine u aktivni bilansa stanja. Ukoliko može, postavlja se pitanje kako je klasifikovati i vrednovati, imajući u vidu različite tipove digitalne imovine i različite poslovne modele upravljanja.

Cilj ovog rada jeste da istraži mogućnosti primene postojećih računovodstvenih standarda za potrebe definisanja adekvatnih računovodstvenih politika i unapređenja prakse računovodstvenog tretmana digitalne imovine. Kroz detaljno razmatranje zahteva standarda i specifičnih karakteristika pojedinih oblika digitalne imovine, rad teži da ukaže na izazove i nedoumice, kao i potrebu za promenama u računovodstvenoj regulativi.

Pojam i vrste digitalne imovine

Digitalna imovina predstavlja vlasništvo nad bilo kojom vrstom podataka u binarnom formatu smeštenom na računaru ili na internetu (Toygar et al., 2013, 113). EFRAG (2020) definiše digitalnu imovinu kao elektronski zapis u kojem pojedinac ima pravo ili interes. Slično ovim definicijama, prema Zakonu o digitalnoj imovini Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 153/2020), ona se definiše kao digitalni zapis vrednosti koji se može digitalno kupovati, prodavati, razmenjivati ili prenositi i koji se može koristiti kao sredstvo razmene ili u svrhu ulaganja. Digitalna imovina se razlikuje od drugih oblika imovine po tome što postoji isključivo u digitalnom obliku i prenosi se putem distribuiranih tehnologija, poput blokčejna.

Iako se često pojam digitalne imovine poistovećuje sa pojmom kriptovaluta, treba imati u vidu da ovi pojmovi nisu sinonimi i da pored kriptovaluta postoje i drugi oblici digitalne imovine. U literaturi, profesionalnoj i zakonskoj regulativi, mogu se sresti različite klasifikacije digitalne imovine.

Jackson i Luu (2022, 303) prave razliku između virtuelnih valuta i tokena. Najpoznatiji i najrasprostranjeniji oblik virtuelnih valuta jesu kriptovalute. S obzirom na to da nisu izdate od strane centralnih tela, niti predstavljaju opšteprihvaćeno sredstvo razmene, vrednost kriptovaluta isključivo zavisi od odnosa ponude i tražnje. Posebnu vrstu virtuelnih valuta predstavljaju stabilne digitalne valute (engl. *stablecoins*) čija je vrednost vezana za neku drugu imovinu, najčešće fiat valutu, a čime je zapravo ublažena volatilnost karakteristična za

tradicionalne kriptovalute. Kada je reč o tokenima, autori razlikuju različite vrste tokena kao što su: korisnički tokeni (engl. *utility tokens*), investicioni tokeni (engl. *security tokens*), tokeni pokriveni imovinom (engl. *asset backed tokens*) i nezamenljivi tokeni NFT (engl. *non-fungible tokens*). PwC (2019) i Zakon o digitalnoj imovini Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 153/2020) dali su sličnu klasifikaciju identifikujući dva oblika digitalne imovine – virtuelne (kripto) valute i digitalne tokene. Tabela 1 sadrži konkretne primere digitalne imovine.

Tabela 1: Primeri digitalne imovine

Vrsta digitalne imovine	Primeri
Virtuelne valute	
<i>kriptovalute</i>	Bitcoin, Binance Coin, Ethereum, Solana...
<i>stabilne digitalne valute</i>	Tether, USD Coin, Dai, EUROe...
Digitalni tokeni	
<i>korisnički tokeni</i>	Basic Attention Token, FunFair, Audius...
<i>investicioni tokeni</i>	Siafunds, BCAP, Vevue, INX, SpiCE VC...
<i>tokeni pokriveni imovinom</i>	Paxos Gold, RealIT, Petro, Aspen...
<i>nezamenljivi tokeni NFT</i>	Beeple, CryptoPunks, Art Blocks, BAYC...

Izvor: Istraživanje autora.

Bez obzira na odabrani pristup klasifikaciji digitalne imovine, pitanje računovodstvenog tretmana ostaje jedan od najvećih izazova u praksi. Ova kompleksnost proizlazi iz brzog razvoja tehnologija i dinamičnih tržišnih uslova, što otežava usklađivanje postojećih računovodstvenih standarda sa specifičnostima digitalne imovine.

Konceptualni okvir za finansijsko izveštavanje i digitalna imovina

Jaz između dinamičnog okruženja i sporog odgovora regulatora u pogledu pružanja jasnih smernica za računovodstveni tretman digitalne imovine, otežava kreiranje i doslednu primenu računovodstvenih politika kod entiteta koji poseduju ovaj oblik imovine. U tom kontekstu, a u skladu sa odredbama MRS 8 - *Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške*, sastavljači finansijskih izveštaja nemaju alternativu osim da se, prilikom utvrđivanja i primene odgovarajuće računovodstvene politike, oslone na profesionalno prosuđivanje. Sve to dovodi u pitanje relevantnost i verodostojno predstavljanje računovodstvenih informacija koje se odnose na digitalnu imovinu.

Jedna od uloga Konceptualnog okvira za finansijsko izveštavanje jeste da pomogne sastavljačima finansijskih izveštaja prilikom definisanja odgovarajuće konzistentne računovodstvene politike u onim situacijama kada ne postoji računovodstveni standard koji se odnosi na konkretnu transakciju. Tako MRS 8 zahteva razmatranje zahteva iz postojećih standarda koji se bave sličnim i srodnim pitanjima kako bi se odabrao adekvatan računovodstveni tretman digitalne

imovine. Međutim, izbor pravila iz postojećih standarda, ne može se odvijati izolovano i bez osvrta na principe i definicije koje su sadržane u Konceptualnom okviru. Tan i Low (2017, 221) naglašavaju značaj i ulogu Konceptualnog okvira pri definisanju odgovarajućeg računovodstvenog tretmana digitalne imovine ali i brojne izazove koji su sa tim procesom povezani.

Prvo pitanje koje se postavlja jeste da li digitalna imovina uopšte zadovoljava definiciju imovine koja je data u Konceptualnom okviru. Naime, u Konceptualnom okviru se navodi da imovina predstavlja postojeći ekonomski resurs kontrolisan od strane entiteta koji je nastao kao posledica prošlog događaja (Pantelić & Živanović, 2024, 139). Deo definicije, koji naglašava da je reč o postojećem ekonomskom resursu proizašlom iz prethodnog događaja, zadovoljen je okolnošću da entiteti stiču digitalnu imovinu kroz realizaciju određene transakcije (kupovina, razmena, nagrađivanje, rudarenje, stejking, i sl.). Specifičnosti transakcija koje se odvijaju putem decentralizovanih mreža mogu otežati utvrđivanje prava vlasništva. U tom smislu, Konceptualni okvir nudi značajnu prednost jer ne zahteva pravo vlasništva nad imovinom kao uslov za ostvarivanje prava kontrole. Dodatno, u definiciji imovine naglašava se da ekonomski resurs ne mora biti nužno u fizičkom obliku, već da je suština u pravima koja proizlaze iz posedovanja resursa. Tako, na primer, entitet koji poseduje određenu kriptovalutu zapravo ne poseduje fizički novac, ali ima pravo da tu kriptovalutu proda. Dakle, ono što ekonomski resurs čini imovinom jesu prava koja proističu iz njegovog posedovanja koja se nalaze pod kontrolom entiteta. Pored svega navedenog, digitalna imovina ima potencijal da stvori buduće ekonomske koristi, bez obzira što se te koristi možda neće efektuirati u slučaju izražene volatilnosti cena na tržištu (Klopper & Brink, 2023, 5). Na osnovu svega navedenog može se zaključiti da ne postoje realne prepreke da digitalna imovina zadovolji definiciju imovine.

Drugo pitanje koje se postavlja jeste da li digitalna imovina zadovoljava kriterijume za priznavanje, odnosno, da li se produkovanjem računovodstvenih informacija o digitalnoj imovini dobijaju relevantne i verodostojno prezentovane informacije. Relevantnost informacija predodređena je verovatnoćom priliva ekonomskih koristi, dok njihova verodostojna prezentacija zavisi od mogućnosti pouzdanog utvrđivanja vrednosti imovine. Analizirajući različite prakse finansijskog izveštavanja o digitalnoj imovini, Jackson i Luu (2022, 309) ističu da je zastupljenost fundamentalnih kvalitativnih karakteristika kod ovakvog tipa računovodstvenih informacija često dovedena u pitanje. Promenljiva tržišna vrednost kriptovaluta otežava obezbeđivanje relevantnih informacija, dok nepostojanje aktivnih tržišta i rizici od manipulacija umanjuju mogućnost verodostojne prezentacije. S druge strane, Klopper i Brink (2023, 5) ne očekuju da je neizvesnost merenja toliko ekstremna da bi onemogućila priznavanje digitalne imovine, ali je svakako neophodno demonstrirati opreznost prilikom vršenja procena (engl. *cautious prudence*). Na ovom stanovištu se nalaze i različita profesionalna tela koja u svojoj nadležnosti imaju donošenje računovodstvenih standarda.

Kada su u pitanju unapređujuće kvalitativne karakteristike, one će sigurno biti kompromitovane kada je u pitanju aktuelni računovodstveni tretman digitalne imovine. Ovo pre svega zbog toga što, u nedostatku preciznih i jedinstvenih smernica, različiti entiteti definišu i primenjuju različite računovodstvene politike. Raznolikost u računovodstvenom tretmanu naročito otežava postizanje uporedivosti, kako kroz vreme, tako i između finansijskih izveštaja različitih entiteta. Međutim, sve dok su fundamentalne kvalitativne karakteristike ispunjene, uslovi za priznavanje su zadovoljeni, bez obzira na eventualna odstupanja od unapređujućih kvalitativnih karakteristika.

Nakon što smo detaljno razmotrili definiciju i uslove za priznavanje digitalne imovine, treba podsetiti da priznavanje imovine u finansijskim izveštajima zahteva odabir odgovarajuće osnove za vrednovanje. Konceptualnim okvirom entitetima se na raspolaganje stvaljaju dve grupe osnova za vrednovanje - osnove koje se zasnivaju na istorijskom trošku i osnove koje se zasnivaju na tekućim vrednostima. Međutim, vrednovanje digitalne imovine donosi brojne izazove koji će biti predmet razmatranja u narednim delovima rada kroz analizu pojedinih oblika digitalne imovine.

Računovodstveni tretman digitalne imovine

U nastavku rada osvrnućemo se na potencijalni računovodstveni tretman pojedinih oblika digitalne imovine analizirajući koji od postojećih MRS/MSFI se mogu primeniti prilikom njihovog priznavanja i vrednovanja. Kao što smo ranije naglasili, primena odgovarajućeg računovodstvenog standarda zahteva poznavanje karakteristika digitalne imovine ali i razumevanje prava i obaveza koje iz nje proističu, poslovnog modela kojim se upravlja, kao i dobro poznavanje samih računovodstvenih standarda. Fokus će biti stavljen na računovodstveni tretman kriptovaluta i digitalnih tokena.

Računovodstveni tretman kriptovaluta

Iako se kriptovalute mogu koristiti kao sredstvo razmene za dobra i usluge, one se ne mogu tretirati i klasifikovati kao gotovina imajući u vidu da ne predstavljaju opšteprihvaćeno zakonsko sredstvo plaćanja emitovano od strane centralnih banaka. Dodatno, imajući u vidu da je obim transakcija koje preduzeća obavljaju u kriptovalutama i dalje skroman, one se ne mogu smatrati ni funkcionalnom valutom za iskazivanje bilasnih pozicija pri sastavljanju finansijskih izveštaja. Kako MRS 7 - *Izveštaj o tokovima gotovine* ne daje preciznu definiciju gotovine, prethodni zaključci izvedeni su na osnovu definicije gotovine koja postoji u MRS 32 – *Finansijski instrumenti: prezentacija*. Kao dodatan razlog za eliminisanje mogućnosti klasifikacije kriptovaluta kao gotovine, KPMG (2019) navodi i da one predstavljaju slabog čuvara vrednosti zbog svoje izražene volatilnosti. Pored toga što ne ispunjavaju uslov da budu klasifikovane kao deo gotovine, kriptovalute takođe ne ispunjavaju ni uslov da budu klasifikovane kao

gotovinski ekvivalenti. Ovo zato što se ne mogu konvertovati u unapred poznat iznos gotovine, nemaju rok dospeća i nose značajan rizik od promene vrednosti, čime ne zadovoljavaju nijedan deo definicije gotovinskih ekvivalenata koji je sadržan u MRS 7.

Uprkos preovlađujućem stavu koji je prethodno iznet, postoje argumenti koji ukazuju na potrebu za preispitivanjem ovakvog pristupa i eventualnom redefinicijom pojma gotovine za računovodstvene svrhe. Procházka (2018, 166) u svom radu razmatra hipotetičku situaciju u kojoj se kriptovalute mogu tretirati kao gotovina. Naime, ukoliko entitet na ime prodatih proizvoda ili pruženih usluga primi kriptovalutu kao sredstvo plaćanja, takva uplata može se tretirati kao transakcija u stranoj valuti. Posledično, kriptovalute se mogu posmatrati kao monetarna stavka koja se u finansijskim izveštajima prevodi u funkcionalnu valutu, a u takvim slučajevima primenjuje se MRS 21 – *Efekti promena deviznih kurseva*. Takođe, imajući u vidu da neke kriptovalute funkcionišu kao sredstvo razmene i karakteriše ih visoka likvidnost, a da se računovodstvo vodi principom suština iznad forme, ekonomska suština kriptovaluta treba da bude ključni kriterijum prilikom njihove klasifikacije (Daruwala, 2024, 715).

Polazeći od definicije finansijskog sredstva koja je data u MRS 32, uz prethodno odbacivanje moguće klasifikacije kriptovaluta kao gotovine, ali i činjenicu da nije reč o instrumentima kapitala drugog entiteta, prostor za njihovo priznavanje kao finansijskog sredstva ostaje znatno ograničen. Dalje, nepostojanje ugovornog odnosa kojim se obezbeđuje primanje gotovine ili drugog finansijskog sredstva dodatno isključuje mogućnost da se kriptovalute klasifikuju kao finansijsko sredstvo. Pojedine studije koje postoje u literaturi potvrđuju ovo stanovište (Milutinović & Dimitrijević, 2023, 238; Klopper & Brink, 2023, 9; Daruwala, 2024, 712). Stoga, jedina preostala opcija jeste razmatranje da li se kriptovalute mogu tretirati kao izvedena finansijska sredstva, odnosno, derivati. Imajući u vidu da kriptovalute ne predstavljaju finansijske instrumente, jasno je da ne mogu nikada imati karakter izvedenog finansijskog instrumenta. Međutim, ukoliko postoji određen ugovor da se digitalna imovina kupi ili proda po nekoj fiksnoj ceni u budućnosti i ako se takav ugovor može izmiriti na neto osnovi ili se imovina koja se nalazi u njegovoj osnovi može lako konvertovati u gotovinu, onda se takav ugovor računovodstveno tretira kao izvedeni finansijski instrument koji kao baznu aktivu ima digitalnu imovinu. Samim tim, kriptovalute ne mogu imati karakter derivata ali se eventualno mogu nalaziti u njegovoj osnovi.

Nakon što smo identifikovali da kriptovalute ne mogu biti klasifikovane u kategorije gotovine, gotovinskih ekvivalenata i finansijskih sredstava, trebalo bi istaći da prema Komitetu za tumačenje Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja (IFRS IC, 2019) adekvatan računovodstveni tretman kriptovaluta podrazumeva njihovo evidentiranje u skladu sa standardima MRS 2 – *Zalihe* ili MRS 38 – *Nematerijalna imovina*. Ove nalaze potvrđuju brojni autori koji su se u svojim radovima detaljno bavili računovodstvenim tretmanom kriptovaluta (Klopper & Brink, 2023; Grujić & Vojinović, 2024; Luo & Yu, 2024).

Kada je u pitanju MRS 2, u samoj definiciji zaliha koja je sadržana u ovom standardu se ističe da zalihe predstavljaju obrtna sredstva koja se drže radi prodaje u okviru redovnog poslovanja entiteta. Samim tim, može se primetiti da standard ne postavlja kao uslov da se zalihe moraju nalaziti u fizičkom obliku. Ovim se otvara prostor da kriptovalute u određenim okolnostima budu klasifikovane u okviru zaliha. Drugim rečima, ukoliko entitet obavlja aktivnosti preprodaje kriptovaluta u svojstvu posrednika (engl. commodity broker-trader), koji stiće kriptovalute isključivo s namerom njihove dalje prodaje radi ostvarivanja profita na osnovu promena cena, trebalo bi da ih u svom računovodstvu tretira kao deo zaliha.

Iako se kriptovalute mogu klasifikovati u okviru zaliha, trebalo bi imati u vidu da se one ne mogu poistovetiti sa oblicima zaliha kao što su materijal ili gotovi proizvodi. Samim tim, vrednovanje kriptovaluta po modelu istorijskog troška i principa niže vrednosti, kako to predviđa MRS 2, ne bi na adekvatan način odrazilo njihovu osnovnu prirodu. Na ovaj način, pad tržišne cene kriptovalute ispod cene po kojoj je nabavljena, rezultirao bi priznavanjem gubitaka u bilansu uspeha, a svaki dobitak ostao bi skriven do trenutka prodaje. Međutim, kako kriptovalute odstupaju od tradicionalnog razumevanja pojma zaliha i kako je poslovni model kojim se upravlja ovim zalihama sličan onome koji postoji kod berzanske robe (Procházka, 2018, 169; Deloitte, 2018) adekvatnije je koristiti alternativni model vrednovanja koji je u specifičnim okolnostima dozvoljen prema MRS 2 a koji podrazumeva merenje po fer vrednosti umanjenoj za troškove prodaje, uz priznavanje svih nerealizovanih dobitaka i gubitaka u bilansu uspeha (Klopper & Brink, 2023, 9). Takav pristup bolje odražava volatilnu prirodu kriptovaluta i pruža korisnicima relevantne informacije.

Pored mogućnosti da se kriptovalute klasifikuju kao deo zaliha, ukoliko je namera entiteta da drži kriptovalute duže od trajanja jednog obračunskog perioda, postoji osnova za njihovu klasifikaciju kao nematerijalne imovine. Analogno definiciji nematerijalne imovine koju daje MRS 38, kriptovalute predstavljaju nemonetarnu imovinu bez fizičke supstance koja se može identifikovati. Jasno je da kriptovalute nemaju fizičku supstancu. Takođe, u prethodnom delu rada smo istakli da kriptovalute, možda suprotno očekivanjima, ne predstavljaju monetarno sredstvo budući da ne zadovoljavaju definiciju gotovine ili bilo kog drugog finansijskog sredstva. Na kraju, kad je reč o mogućnosti identifikacije kriptovaluta, važno je napomenuti da one ne stvaraju ugovorna prava. Samim tim, mogućnost identifikacije kriptovaluta zavisi od njihove odvojivosti od entiteta. Ona se postiže pravom držaoca da trguje tim kriptovalutama na relevantnom tržištu.

Primena MRS 38 na kriptovalute postavlja zahtev entitetima da nakon inicijalnog odmeravanja po nabavnoj vrednosti, izaberu odgovarajući model naknadnog vrednovanja – model nabavne vrednosti ili model revalorizacije. Međutim, imajući u vidu motiv držanja kriptovaluta, odabir modela nabavne vrednosti ograničio bi sticanje uvida u finansijsku poziciju entiteta. Stoga se prikladnijim smatra model revalorizacije, a fer vrednost utvrđuje se u skladu sa smernicama koje su date u MSFI 13 – *Merenje fer vrednosti*. Takođe, važno je napomenuti da izbor modela revalorizacije zavisi od stepena

likvidnosti određene kriptovalute, a likvidnost je pod uticajem postojanja aktivnog tržišta za tu kriptovalutu. S obzirom na izraženu volatilnost cena, Kloppper i Brink (2023, 11) smatraju da je revalorizaciju neophodno vršiti na godišnjem nivou kako fer vrednost na dan revalorizacije ne bi značajno odstupala od knjigovodstvene vrednosti na dan izveštavanja.

Uprkos tome što MRS 38 zahteva doslednu primenu izabranog modela vrednovanja na svu imovinu unutar iste klase nematerijalne imovine, izuzetak kod kriptovaluta je neminovan usled nepostojanja aktivnog tržišta za pojedine valute. Međutim, bez obzira na izabrani model, nameće se pitanje amortizacije ovog oblika imovine. Sterley (2019) naglašava da su priroda i karakteristike kriptovaluta takve da nemaju rok dospeća i ne postoje ograničenja u pogledu njihove upotrebe. Takođe, Daruwala (2024, 713) smatra da se u slučaju kriptovaluta ne može tačno odrediti period u kojem će generisati novčane tokove. Navedeno je podržao i Procházka (2018, 174) koji ističe da je u slučaju primene MRS 38 na kriptovalute reč o nematerijalnoj imovini sa neograničenim vekom trajanja. Dakle, kriptovalute ne podležu amortizaciji, ali se moraju testirati na obezvređenje u skladu sa MRS 36 – *Umanjenje vrednosti imovine*, bez obzira na postojanje indikatora obezvređenja.

Računovodstveni tretman digitalnih tokena

Kao što je to bio slučaj sa kriptovalutama, tako se ni digitalni tokeni ne mogu klasifikovati kao gotovina ili gotovinski ekvivalenti, dok je u praksi najzastupljeniji računovodstveni tretman u skladu sa MRS 2 ili MRS 38. Međutim, ono što tokene razlikuje od kriptovaluta jeste da pojedine vrste, naročito investicioni tokeni, mogu da se klasifikuju u grupu finansijskih sredstava u skladu sa MRS 32 (Jackson & Luu, 2022, 307; Druszcz & Procházka, 2021, 182). Investicioni tokeni koji obezbeđuju vlasnički udeo mogu biti tretirani kao instrument kapitala drugog entiteta, a njihovo inicijalno i naknadno vrednovanje zavisice od visine učešća, odnosno od toga da li je reč o većinskom, značajnom ili običnom učešću. U slučaju većinskog učešća investicioni tokeni će najčešće biti vrednovani po modelu nabavne vrednosti u skladu sa pravilima definisanim u MRS 27 – *Pojedinačni finansijski izveštaji*, iako je alternativno dozvoljeno da ovakva učešća budu vrednovana i u skladu sa MSFI 9 ili primenom metode udela. Ukoliko se ulaganjem u tokene stiče značajno učešće relevantan je MRS 28 – *Investicije u pridružene entitete i zajedničke poduhvate* prema kom se inicijalno vrednovanje vrši po nabavnoj vrednosti, dok se naknadno vrednost prilagođava promenama vrednosti sopstvenog kapitala entiteta u koji je uloženo kupovinom tokena (tzv. metoda udela). Obično učešće ima isti tretman kao i vlasnička finansijska sredstva koja se nalaze u delokrugu MSFI 9 – *Finansijski instrumenti*, a u konkretnom slučaju reč je o finansijskim sredstvima po fer vrednosti kroz dobitak/gubitak. S obzirom na to da finansijsko sredstvo predstavlja i ugovorno pravo da se primi gotovina, tokeni koji obezbeđuju kamatu i glavniciu ili učešće u prihodima ili neto dobitku entiteta upravo daju takvo pravo, te se u tom slučaju primenjuje MSFI 9.

Prva grupa tokena biće klasifikovana u kategoriju finansijskih sredstava po amortizovanoj vrednosti, a druga grupa tokena u kategoriju finansijskih sredstava po fer vrednosti kroz dobitak/gubitak. Po istom principu izdavaoci tokena koji obezbeđuju kamatu i glavnicu u trenutku emisije priznaju finansijsku obavezu u skladu sa MSFI 9, dok u slučaju tokena koji obezbeđuju učešće u vlasništvu i pravo na dividende i likvidacioni ostatak evidentiraju povećanje sopstvenog kapitala.

Kada su u pitanju korisnički tokeni, oni u pojedinim situacijama mogu biti klasifikovani u kategoriju aktivnih vremenskih razgraničenja (Druszcz & Procházka, 2021, 182; Parrondo, 2023, 212). Imajući u vidu da se unapred plaćeni rashodi evidentiraju kada entitet unapred plati za određene usluge koje će koristiti u budućnosti, izdaci nastali pri kupovini korisničkih tokena radi pristupa uslugama u budućem periodu priznaju se kao aktivna vremenska razgraničenja. Vrednost ovih tokena se zatim tokom korišćenja usluga postepeno prenosi na rashode u bilansu uspeha. Iz perspektive izdavaoca tokena u momentu emisije priznaje se unapred naplaćeni prihod, a onda postepeno sa korišćenjem usluge i prihodi u skladu sa MSFI 15 – *Prihod od ugovora sa kupcima*.

U Tabeli 2 dajemo sažeti pregled do sada razmatranih računovodstvenih tretmana iz perspektive držaoca digitalne imovine. Ovim ponovo ukazujemo na složenost problema obuhvatanja digitalne imovine u okviru postojećih računovodstvenih okvira.

Tabela 2: Računovodstveni tretman pojedinih oblika digitalne imovine

Vrsta imovine	Tretman	Inicijalno vrednovanje	Naknadno vrednovanje
Kriptovalute, digitalni tokeni	MRS 2	Fer vrednost umanjena za troškove prodaje	
	MRS 38	Nabavna vrednost	Model nabavne vrednosti ili model revalorizacije
Investicioni tokeni	MRS 27	Model nabavne vrednosti	
	MRS 28	Nabavna vrednost	Metod udela
	MSFI 9	Fer vrednost	
		Nabavna vrednost	Amortizovana vrednost
Korisnički tokeni	Kategorija aktivnih vremenskih razgraničenja (ne postoji primenljiv standard)		

Izvor: Istraživanje autora.

Potreba za standardizacijom finansijskog izveštavanja o digitalnoj imovini

Uprkos prethodnom detaljnom razmatranju mogućeg računovodstvenog tretmana različitih oblika digitalne imovine, izazovi ne jenjavaju kako za sastavljače i korisnike finansijskih izveštaja, tako i za regulatore. Čini se da oslanjanje na postojeće standarde ne zadovoljava u potpunosti sve specifičnosti digitalne imovine, što otežava donošenje zaključaka o najboljem računovodstvenom tretmanu. Pojedini autori uputili su kritike na računovodstveni

tretman digitalne imovine u skladu sa MRS 38 (Klopper & Brink, 2023; Jackson & Luu, 2022; Procházka, 2018) iako je reč o najčešće primenjenom tretmanu. Kao glavni argument navode da MRS 38 ne razmatra nematerijalnu imovinu koja se drži u špekulativne ili investicione svrhe sa ciljem ostvarivanja dobiti na razlici u ceni, već samo onu koja se drži u svrhu generisanja ekonomskih koristi u okviru redovnog poslovanja, dok dodatni problem vide u karakteristikama kriptovaluta koje su slične gotovini.

Nestandardizovan pristup i širok prostor za subjektivna tumačenja i prosuđivanje otežavaju uporedivost finansijskih izveštaja. U tom kontekstu, Luo i Yu (2024) su na osnovu analize finansijskih izveštaja 40 javno listiranih kompanija koje primenjuju MSFI ili Opšteprihvaćene računovodstvene principe (GAAP SAD) otkrili razlike u računovodstvenom tretmanu kriptovaluta ne samo između kompanija koje primenjuju MSFI i onih koje primenjuju GAAP SAD, već između samih kompanija koje primenjuju MSFI. Naime, dok se pojedine MSFI kompanije opredeljuju za tretman kriptovaluta u skladu sa MRS 2 ili MRS 38 i vrednuju ih po fer vrednosti, druge, koje ih drže za dugoročne potrebe, priznaju ih kao nematerijalnu imovinu po istorijskom trošku. Zbog toga autori insistiraju na donošenju posebnog standarda, konkretno u slučaju kriptovaluta, koji bi uveo novu kategoriju imovine, a koja bi bila prikazana u blizini pozicije Gotovina i gotovinski ekvivalenti čime bi se odrazila njihova likvidnost. S druge strane, Parrondo (2023, 216) smatra da u slučaju tokena nema potrebe za razvojem novih standarda, naročito kod investicionih tokena koji zadovoljavaju definiciju finansijskog instrumenta u skladu sa MRS 32. Iako korisnički tokeni tu definiciju ne zadovoljavaju, autor predlaže da se oni priznaju kao nefinansijska imovina koja se drži u investicione svrhe bez razvoja novih standarda čime bi se obezbedila jednostavnija integracija digitalne imovine u računovodstvenu praksu.

Jackson i Luu (2022, 310) smatraju da se pred regulatorima nalaze tri opcije. Prva opcija bi podrazumevala da svaki entitet ima diskreciono pravo da formuliše svoje računovodstvene politike u pogledu digitalne imovine, a oslanjajući se na relevantne standarde. Iako bi se na ovaj način omogućila fleksibilnost i prilagođavanje politika konkretnom entitetu, problem bi mogla biti već pomenuta uporedivost finansijskih izveštaja između firmi što bi moglo uticati na ekonomske odluke korisnika. Druga opcija predviđa izmene i dopune postojećih standarda u cilju pružanja jasnijih smernica, a kojima bi se mogli rešiti do sada uočeni problemi u praksi. Konačno, treća opcija bi moglo biti donošenje novog standarda koji bi uvažio specifične karakteristike različitih oblika digitalne imovine. Uprkos tome što se ova opcija čini poželjnom jer bi mogla eliminisati nedoslednosti, razvijanje novog standarda zahteva značajne resurse i vreme, kao i uvažavanje heterogenih karakteristika različitih tipova digitalne imovine.

Iako se složenost ovog pitanja najčešće razmatra iz perspektive sastavljača i korisnika finansijskih izveštaja, ona ne zaobilazi ni revizorsku profesiju. Jedna od odgovornosti revizora u skladu sa Međunarodnim standardima revizije odnosi se na ocenu podesnosti primenjenih računovodstvenih politika i razumnosti računovodstvenih procena i povezanih obelodanjivanja. Međutim, u uslovima

nepostojanja jasno definisanih smernica i širokog diskrecionog prostora prilikom računovodstvenog tretmana digitalne imovine, proces revizije je znatno otežan. Osim toga, rizik materijalno značajnih pogrešnih iskaza je veći usled subjektivnosti prilikom procene i mogućnosti za različito tumačenje raspoloživih smernica u okviru postojećih standarda.

Zaključak

Pitanje računovodstvenog tretmana digitalne imovine izuzetno je kompleksno i suočava se s brojnim izazovima, što zahteva pažljivo razmatranje postojećih računovodstvenih standarda. Trenutni nedostatak jedinstvenog standarda stvara širok diskrecioni prostor, što otežava doslednu primenu računovodstvenih politika unutar i između preduzeća. Različiti pristupi u priznavanju i vrednovanju kriptovaluta i digitalnih tokena mogu dovesti do problema slabljenja kvaliteta računovodstvenih informacija, narušiti uporedivost finansijskih izveštaja i istovremeno povećavati rizik od materijalno značajnih pogrešnih iskaza.

U svetlu navedenih izazova, potrebno je naglasiti da sve ovo nameće urgentnu potrebu za standardizacijom i usvajanjem jedinstvenog računovodstvenog standarda koji se odnosi na digitalnu imovinu. Takva standardizacija bi značajno unapredila kvalitet finansijskog izveštavanja u digitalnom savremenom dobu, kao i kvalitet računovodstvenih informacija.

Reference

- Daruwala, Z. (2024). Critical investigation on the IFRS reporting requirements of cryptocurrencies. *International Journal of Financial Accountability, Economics, Management, and Auditing*, 6(4), 704–724.
- Deloitte. (2018). *Cryptocurrency: Financial reporting implications*. Preuzeto sa: <https://www.iasplus.com/en/publications/global/thinking-allowed/2018/thinking-allowed-cryptocurrency-financial-reporting-implications> (12. 4. 2025.).
- Druszcz, P., & Procházka, D. (2021). Cryptoassets – Nature, valuation and disclosures in accounting. *Accounting challenges for sustainability and innovations* (pp. 159–188). PUEB Press.
- European Financial Reporting Advisory Group. (2020). *Discussion paper accounting for crypto-assets (liabilities): Holder and issuer perspective*. Preuzeto sa: <https://www.efrag.org/sites/default/files/202311/EFrag%20Discussion%20Paper-Accounting%20for%20CryptoAssets%20%28Liabilities%29%20July%202020.pdf> (12. 4. 2025.).
- Grujić, M., & Vojinović, Ž. (2024). Investing in blockchain technologies and digital assets: Accounting perspectives. *The Annals of the Faculty of Economics in Subotica*, 60(52), 119–136.

- IFRS Interpretations Committee. (IFRS IC). (2019). *Holdings of cryptocurrencies*. Preuzeto sa: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/supporting-implementation/agenda-decisions/2019/holdings-of-cryptocurrencies-june-2019.pdf> (10. 4. 2025.).
- Jackson, A.B., & Luu, S. (2023). Accounting for digital assets. *Australian Accounting Review*, 33(106), 302–312.
- Klopper, N., & Brink, S.M. (2023). Determining the appropriate accounting treatment of cryptocurrencies based on accounting theory. *Journal of Risk and Financial Management*, 16(9), 379.
- KPMG. (2019). *Accounting for cryptoassets – What’s the impact on your financial statements?* Preuzeto sa: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2019/04/cryptoassets-accounting-tax.pdf> (10. 4. 2025.).
- Luo, M., & Yu, S. (2024). Financial reporting for cryptocurrency. *Review of Accounting Studies*, 29, 1707–1740.
- Milutinović, S., & Dimitrijević, D. (2023). Trends and perspectives in recognizing cryptocurrencies according to international accounting regulation. *Facta Universitatis: Series: Economics and Organization*, 20(3), 235–242.
- Pantelić, M., i Živanović, M. (2024). *Finansijsko izveštavanje*. Beograd: Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.
- Parrondo, L. (2023). Cryptoassets: Definitions and accounting treatment under the current International Financial Reporting Standards framework. *Intelligent Systems in Accounting, Finance and Management*, 30, 208–227.
- Procházka, D. (2018). Accounting for Bitcoin and other cryptocurrencies under IFRS: A comparison and assessment of competing models. *The International Journal of Digital Accounting Research*, 18, 161–188.
- PwC. (2019). *In depth – A look at current financial reporting issues: Cryptographic assets and related transactions: accounting considerations under IFRS*. Preuzeto sa: <https://www.pwc.at/de/newsletter/ifrs/in-brief-in-depth/2020/01-2020-in-depth-crypto.pdf> (10. 4. 2025.).
- Sterley, A. (2019). Cryptoassets: Accounting for an emerging asset class. *The CPA Journal*. Preuzeto sa: <https://www.cpajournal.com/2019/06/21/cryptoassets-accounting-for-an-emerging-asset-class> (12. 4. 2025.).
- Tan, B. S., Low, K. Y. (2017). Bitcoin – Its economics for financial reporting. *Australian Accounting Review*, 27(2), 220–227.
- Toygar, A., Rohm, C. E. T., Zhu, J. (2013). A new asset type: Digital assets. *Journal of International Technology and Information Management*, 22(4), Article 7, 113-120.

ACCOUNTING FOR DIGITAL ASSETS - A PATH TO STANDARDIZATION

Abstract: *The transformation of the business environment and the advancement of modern technologies have led to the emergence of digital assets. This encompasses various types of digital records, such as cryptocurrencies and digital tokens, which are increasingly integrated into business transactions. Concurrently, digital assets are distinguished from other forms of assets due to their specific characteristics, such as decentralization and volatility. Consequently, their accounting treatment is complex, raising questions about the ability of financial reporting to provide useful information for economic decision-making. As a result, a key challenge lies in selecting an appropriate accounting policy, and the aim of this paper is to explore the applicability of existing accounting standards for the recognition, classification, and measurement of various forms of digital assets. Through the analysis of relevant accounting standards and consideration of the characteristics of digital assets, the paper indicates that current practices cannot fully address the challenges presented by this type of asset. In light of these circumstances, the authors conclude that a necessary step toward further standardization of accounting guidelines is required, either through the development of new standards or the amendment of existing ones.*

Key words: *digital assets, cryptocurrencies, digital tokens, financial reporting, IFRS*